

Цар Буж

Микола Руденко

Поема

1

У казармі — грип, надворі — стужа.
В шибці блимає якась зоря.
Знов не сплю і думаю про Бужа —
Першого вкраїнського царя.

Іменем отим віддавна марю.
Чом висиш на серці тягарем,
Царю антів — український царю?
Чи не сам я був отим царем?..

Мов із дна, з дніпровських чорторіїв,
Пам'ять підіймається в росі.
Ще тоді ніхто не чув про Київ,
А країну Антів знали всі.

Знали римляни і знали готи
Гордих велетнів-степовиків.
Пальці, звиклі до меча й роботи,
Наче віск, зминали сталь підків.

На обличчях — доброта й здоров'я,
Та не кваптесь звідать їхній гнів.
Від Карпатських гір до Подніпров'я —
Царство Бужа і його синів.

Добре родить просо і пшениця,
І худоби в селах не злічить.
А чи вам смакує паляниця,
Як в гречаний мед її вмочить?..

Та настали лихоліття й біди,
Ані хліб не радує, ні сіль —
Насуваються лихі сусіди

На Країну Антів звідусіль.

Вже в степах не пастися отарам,
Жеребців не випускати в луг:
На чолі з білявим Вінітаром
Переходять готи через Буг.

Де ішли з напівзалізним плугом
Під весняним сонцем орачі —
Понад Горинню і понад Бугом
Ллється кров удень і уночі.

Голосили хати і могили,
Припадали до дубів орли:
Полонили Бужа, полонили —
Скутого по селах повели.

2

Оточили Бужа, ніби круки —
Від щитів германських степ рябів.
Бойовими дротиками руки
Прибивали до живих дубів.

Хліборобів-антів звідусюди
Повелів зганяти Вінітар —
Хай побачать непокірні люди,
У якій ганьбі конає цар.

Думав ворог: "У серця підданців
Я огиду до вождя внесу..."
Та зненацька сам король германців
Задививсь на лицарську красу.

Вінітар

Схаменися, Буже! У нестримі
Я творю імперію свою.
Трон мій буде тут, де я стою.
Жеребців напоїмо у Римі.

Переходь до мене із народом.
Ви іще не військо — дикуни.
Накажи: нехай перед походом
В стан мій з'являться твої сини.

Поверну мечі і привілеї.
Не займу ні жита, ні отар.
Ввійдеш до імперії моєї
Як соратник і союзний цар.

...Кров і мука на обличчі Бужа.
Він не чув промови короля.
Визрівало слово в серці мужа
Те, якого жде свята земля.

Знав він слабості свого народу:
Хлібороб він ліпший, ніж вояк.
Любить землю, збіжжя і свободу
Але ж їх оборонити як?

Із скрипінням крутиться поволі
Колесо історії-гарби.
Без держави нам не мати волі.
Без держави —
Ми навік раби.

Розіп'ятий між двома дубами
(О, долати муки він умів!),
Ворухнув кривавими губами —
І над степом голос заgrimів.

Буж

Земляки! Добродії! Братове!
Чи не все надміру в нас просте?
Небо нас послало на готове:
Дишло посади —
Й воно росте.

Викуйте собі державу й силу...
— Куйте! — відгукнулась просторінь,

І тоді із сонця, з небосхилу
Вимчав царський огир,
Чудо-кінь.

3

Він спинився перед мертвим Бужем
Ніби ждав господаря в сідло.
А відтак зірвався чвалом дужим —
Щось його штовхало і вело.

Наче він живому чоловіку
Все іще продовжує служити.
Відтоді щороку і щовіку
Бачать люди:
Бужів кінь біжить.

Ніби хтось над ним махає пліттю,
Ніби крешуть у степу мечі.
Понад півтора тисячоліття
Скаче він удень і уночі.

Полум'яна грива в цім поході
Серед виру весен і століть
Спалахне загравою на сході,
Щоб відтак на заході згорить.

І як волі неземної вияв,
Там, де кінь промчить через лани —
З-під копита виникає Київ,
А за ним Полтава і Лубни.

То його помітили в Карпатах,
То, дивись, на Ворсклу поспіша.
На сідельці, в полум'яних латах,
Не вмирає Бужева душа.

Кінь ворушить вічність копитами,
Вершник нахиляється до стріх.
Навіть я його поза дротами
У лісах мордовських спостеріг.

І усі, хто став уже корінням
(Сотні тисяч — Бужеві сини),
Мов перед новітнім сотворінням,
З-під землі виходять на лани.

А над ними котиться у полі
Голос із далекої доби:
— Без держави нам не мати волі.
Без держави — ми навік раби.